

POSTANOWIENIE

Dnia 16 lutego 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dawid Miąsik

w sprawie z odwołania L. K.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S.

o prawo do renty rodzinnej po zmarłym ojcu,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 16 lutego 2022 r.,

na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 9 września 2020 r., sygn. akt III AUa [...],

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,

2. przyznaje radcy prawnemu E. S. od Skarbu Państwa - Sądowi Apelacyjnego w [...] kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych powiększoną o stawkę podatku od towarów i usług tytułem zwrotu kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. (organ rentowy) decyzją z 28 marca 2019 r. odmówił L. K. (wnioskodawczyni) prawa do renty rodzinnej po zmarłym 21 lutego 2011 r. ojcu E. K.. Organ rentowy stwierdził, że orzeczeniem Komisji Lekarskiej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z 26 marca 2019 r. ubezpieczona została uznana za trwale i całkowicie niezdolną do pracy, ale całkowita niezdolność do pracy nie powstała przed 16 rokiem życia.

Wnioskodawczyni zaskarżyła powyższą decyzję organu rentowego odwołaniem w całości. Sąd Okręgowy w S. wyrokiem z 4 lutego 2020 r., VI U [...] oddalił odwołanie i rozstrzygnął o kosztach postępowania.

Sąd Okręgowy ustalił, że wnioskodawczyni, urodzona [...] 1953 r. ukończyła Liceum Ogólnokształcące dla Pracujących w S. 20 czerwca 1974 r. Orzeczeniem Komisji Lekarskiej do Spraw Inwalidztwa i Zatrudnienia z 1 czerwca 1973 r. wnioskodawczyni została zaliczona do III grupy inwalidzkiej z powodu nerwicy i podejrzenia padaczki. Uznano też, że inwalidztwo istnieje od 1965 r. Analogiczne orzeczenie wydano 10 września 1975 r. Kolejnym orzeczeniem Komisji Lekarskiej do Spraw Inwalidztwa i Zatrudnienia z 15 października 1979 r. wnioskodawczyni została zaliczona do II grupy inwalidzkiej od maja 1979 r. Wnioskodawczyni aktualnie legitymuje się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności, przy czym ustalony stopień niepełnosprawności datuje się od 5 września 2018 r. Od 1 czerwca 2008 r. wnioskodawczyni pobiera emeryturę. W wyniku postępowania w przedmiocie wniosku o rentę rodzinną po zmarłym ojcu złożonego przez wnioskodawczynię lekarz orzecznik ZUS rozpoznał u niej epilepsję oraz stwierdził, że jest ona całkowicie niezdolna do pracy, przy czym niezdolność ta nie powstała przed 16 rokiem życia lub w trakcie nauki. Po zgłoszeniu sprzeciwu wobec orzeczenia lekarza orzecznika ZUS wnioskodawczyni została poddana badaniu przez Komisję Lekarską ZUS, która rozpoznała padaczkę, nadciśnienie tętnicze, zaburzenia depresyjno-lekowych, AMD – typ słuchowy i podejrzenia astmy oskrzelowej. Komisja Lekarska ZUS stwierdziła, że schorzenia w obecnym stopniu zaawansowania naruszają funkcję organizmu w stopniu powodującym całkowitą niezdolność do pracy. Orzeczona całkowita niezdolność do pracy nie powstała jednak przed 16 rokiem życia ani w trakcie i nauki w szkole. Analiza dokumentacji medycznej wskazuje, że wnioskodawczyni do czasu ukończenia nauki w szkole średniej, czyli do 20 czerwca 1974 r. z powodu nerwicy i podejrzenia padaczki, była osobą częściowo niezdolną do pracy. Ten stan kliniczny trwał do 1978 r., co potwierdzają orzeczenia Komisji Lekarskiej do Spraw Inwalidztwa i Zatrudnienia wydane w tym okresie. Dopiero orzeczenie Komisji Lekarskiej do Spraw Inwalidztwa i Zatrudnienia z 15 października 1979 r. stwierdza, że w związku z rozpoznaniem klinicznej padaczki skroniowej zaistniało u wnioskodawczyni

pogorszenie stanu zdrowia od maja 1979 r. z powodu wystąpienia napadów dużych. Zaburzenia emocjonalne, opisywane przez wnioskodawczynię w wywiadzie i podstawowe schorzenie (padaczka) w okresie szkolnym, nie uniemożliwiły jej realizowania nauki czy podjęcia zatrudnienia. Brak jest danych o takim nasileniu objawów psychiatrycznych, które skutkowałyby hospitalizacją psychiatryczną, nie rozpoznano też u wnioskodawczynie choroby psychicznej. Naruszenie sprawności zdrowia psychicznego nie powodowało całkowitej niezdolności do pracy przed 16 rokiem życia.

Sąd Okręgowy dla prawidłowego ustalenia stanu faktycznego sprawy powołał biegłych, którzy zgodnie stwierdzili, że wnioskodawczynie nie jest całkowicie niezdolna do pracy ani z powodów neurologicznych, ani też z powodu naruszenia zdrowia psychicznego. Biegła z zakresu psychiatrii wyjaśniła, że zaburzenia emocjonalne opisywane przez wnioskodawczynię w wywiadzie oraz ujawnienie się schorzenia podstawowego (padaczki) w okresie szkolnym z pewnością wpłynęły na wybory kierunku samorozwoju, ale nie uniemożliwiły realizowania nauki czy podjęcia zatrudnienia. Jak stwierdziła biegła, nie ma danych o takim nasileniu objawów psychicznych w tym okresie, które skutkowałyby hospitalizacją psychiatryczną. Biegła z zakresu neurologii po szczegółowej analizie zachowanej dokumentacji medycznej wyjaśniła, że wnioskodawczynie była częściowo niezdolna do pracy do czasu ukończenia nauki w szkole średniej, czyli do 20 czerwca 1974 r. W związku z określeniem rozpoznania klinicznego padaczki skroniowej Komisja Lekarska do Spraw Inwalidztwa i Zatrudnienia 15 października 1979 r. zaliczyła wnioskodawczynię do II grupy inwalidzkiej od maja 1979 r. Powodem było wystąpienie napadów dużych. W związku z powyższym w ocenie biegłej w spornym okresie u wnioskodawczynie występowała częściowa niezdolność do pracy.

Sąd Okręgowy uznał przedmiotowe opinie w całości za wiarygodne. Zostały one wydane przez doświadczonych biegłych sądowych – specjalistów z zakresu neurologii i psychiatrii. Ich treść jest logiczna, spójna wewnętrznie i zgodna z zasadami doświadczenia życiowego oraz wiedzą powszechną. Wnioski płynące z opinii są jasne i kategoryczne oraz nie budzą wątpliwości. Zdaniem Sądu Okręgowego dokumentacja medyczna, którą posiłkowali się biegli wydając opinie w niniejszej sprawie jest w pełni miarodajna. Wnioskodawczynie nie kwestionowała jej,

w szczególności nie odwoływała się od orzeczeń Komisji Lekarskiej do Spraw Inwalidztwa i Zatrudnienia.

W oparciu o tak poczynione ustalenia faktyczne Sąd Okręgowy uznał, że odwołanie nie zasługiwało na uwzględnienie. Wskazując na treść art. 65 ust. 1 i art. 67 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 12 i art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2020 r. poz. 53, dalej jako ustawa emerytalna), Sąd Okręgowy podniósł, że całkowita niezdolność do pracy nie powstała u wnioskodawczynie przez ukończeniem 16 roku życia lub przed ukończeniem nauki, w związku z czy wnioskodawczynie nie spełnia kryteriów, określonych w ustawie emerytalnej.

Apelacja wnioskodawczynie została oddalona wyrokiem Sądu Apelacyjnego w [...] z 9 września 2020 r., III AUa [...]. Sąd Apelacyjny uznał, że ustalony w sprawie stan faktyczny, w tym dowody z opinii biegłych pozwoliły na pełną i jasną rekonstrukcję wydarzeń i określenie zdolności do pracy niezbędnej dla celów rentowych.

Wnioskodawczynie zaskarżyła powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego skargą kasacyjną w całości. Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania został oparty na przesłance jej oczywistej zasadności, której wnioskodawczynie upatruje w naruszeniu przez Sąd Apelacyjny przepisów powołanych w podstawach skargi, co doprowadziło do nieprzyznania wnioskodawczynie renty rodzinnej. Wnioskodawczynie stwierdziła, że padaczka, która spowodowała jej niezdolność do pracy istniała już w okresie wskazanym w art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy emerytalnej, co uzasadnia konieczność rozpatrzenia przez biegłych czy już wówczas wywoływała całkowitą niezdolność do pracy mimo braku prawidłowego rozpoznania.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną wnioskodawczynie organ rentowy wniósł o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

W judykaturze Sądu Najwyższego wskazuje się, że na gruncie unormowań ustawy emerytalnej, prawo do renty zarówno z tytułu niezdolności do pracy jak i do renty rodzinnej ustawodawca wiąże z podleganiem ubezpieczeniu społecznemu. Powiązanie prawa do renty rodzinnej z ubezpieczeniem społecznym polega na tym, że osoba, po śmierci której powstaje to prawo, musi mieć odpowiednio długi okres ubezpieczenia alb, po osiągnięciu takiego okresu, korzystać ze świadczeń z tego ubezpieczenia – emerytury lub renty (art. 65 ust. 1 ustawy emerytalnej). Ubezpieczenie społeczne obejmuje także członków rodziny ubezpieczonego w postaci prawa do renty rodzinnej w razie jego śmierci. Prawo to obejmuje jednak tylko tych członków rodziny, co do których na zmarłym ciążył ustawowy obowiązek ich utrzymania, a którzy nie mieli możliwości zgłoszenia się do własnego ubezpieczenia. Są to, między innymi, dzieci zmarłego. Zgodnie bowiem z art. 68 ust. 1 ustawy emerytalnej, dzieci własne, dzieci drugiego małżonka i dzieci przysposobione mają prawo do renty rodzinnej:

- 1) do ukończenia 16 lat;
- 2) do ukończenia nauki w szkole, jeżeli przekroczyły 16 lat życia, nie dłużej jednak niż do osiągnięcia 25 lat życia, albo
- 3) bez względu na wiek, jeżeli stały się całkowicie niezdolne do pracy oraz do samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolne do pracy w okresie, o którym mowa w pkt 1 lub 2.

Generalnie prawo do renty rodzinnej przysługuje zatem tym dzieciom zmarłego żywiciela, które ze względu na wiek lub pobieranie nauki nie mają możliwości wykonywania pracy zarobkowej lub innej działalności stanowiącej tytuł podlegania ubezpieczeniom społecznym. W konsekwencji tego, także prawo do renty rodzinnej bez względu na wiek przysługuje takiemu dziecku całkowicie niezdolnemu do pracy, jak również niezdolnemu do samodzielnej egzystencji, które nie miało możliwości uzyskania prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, a więc takiemu, które stało się niezdolne do pracy w czasie, gdy nie mogło podlegać ubezpieczeniu społecznemu z powodu wieku lub uczęszczania do szkoły (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 listopada 2017 r., II UK 523/16, LEX nr 2427164). Jeżeli zatem o rentę rodzinną ubiega się osoba dorosła, niezbędne jest ustalenie,

czy stała się niezdolna do pracy do 16 roku życia lub do ukończenia nauki w szkole, jeżeli przekroczyły 16 lat życia, nie dłużej jednak niż do osiągnięcia 25 lat życia.

Wnioskodawczyni we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania zmierza do wykazania, że schorzenie, które jest podstawą stwierdzenia u niej całkowitej nieudolności do pracy ujawniło się już w okresie objętym zakresem art. 68 ust. 1 ustawy emerytalnej i jak podnosi, powołując się na wyrok Sądu Najwyższego z 14 listopada 2017 r., II UK 523/16, w tych okolicznościach Sąd ubezpieczeń społecznych, rozpoznający sprawę o przyznanie dziecku renty rodzinnej, nie może oprzeć się jedynie na dacie rozpoznania (wykrycia) choroby będącej główną przyczyną obecnie stwierdzanej jego całkowitej niezdolności do pracy. Konieczne jest ustalenie, kiedy schorzenie to faktycznie powstało, jak rzutowało na zdolność wnioskodawczyni do pracy w okresach wskazanych w art. 68 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy emerytalnej oraz jaki wpływ na ową zdolność miały inne, datujące się od dzieciństwa zaburzenia sprawności organizmu.

Nie negując stanowiska przedstawionego przez Sąd Najwyższy w wyroku II UK 523/16 stwierdzić należy, że w niniejszej sprawie dokładnie przeanalizowano moment wystąpienia u wnioskodawczyni całkowitej niezdolności do pracy. Biegli, mający dostęp do pełnej dokumentacji medycznej wnioskodawczyni stwierdzili, że w okresach uprawniających ją do uzyskania renty rodzinnej była ona częściowo niezdolna do pracy, co wynika z nasilenia objawów nerwicy oraz rozpoznaj dopiero później padaczki skroniowej. W ocenie biegłych, w szczególności biegłej z zakresu neurologii, dopiero wystąpienie napadów dużych dawało podstawy do zakwalifikowania wnioskodawczyni jako osoby całkowicie niezdolnej do pracy, a te wystąpiły u niej po ukończeniu 16 roku życia oraz nauki w szkole. Oznacza to zatem, że rozstrzygnięcia wydane w przedmiotowej sprawie przez Sądy *meriti* są prawidłowe i brak jest podstaw do merytorycznego rozpoznania skargi kasacyjnej.

Mając na względzie powyższe, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.